

مروری بر تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر قیام مردم بحرین در سال ۲۰۱۱

محمد علی حسن نیا^۱

چکیده

مقاله حاضر دنبال تحقیق و مروری از روند جنبش مردمی بحرین و بررسی عمق تحولات این کشور است. انقلاب اسلامی ایران تغییرات عمیقی در حوزه‌های بین‌المللی ایجاد کرده و فضای هویتی را در منطقه تغییر داده است و به همین دلیل کشورهای مانند بحرین از انقلاب اسلامی ایران تأثیر پذیرفته‌اند. ساختار جمعیتی، مذهبی و تاریخی کشور بحرین پس از انقلاب اسلامی ایران بسیار از آن متأثر شده است. زمینه این مقاله بر آن است تا بررسی بیشتری بر روی گروه‌های شیعه در بحرین انجام دهد تا دریابد که نقش انقلاب اسلامی از نظر معنوی و هویتی چه تأثیری بر جنبش‌های این کشور داشته است، با این مفروض که حکومت بحرین در طول سالیان متمادی در اختیار اقلیت سنی مذهب به نام آل‌خلیفه قرار داشته و همیشه در بستر تاریخی اکثریت مردم دنبال احقاق حقوق خود بوده‌اند. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی و کتابخانه‌ای، درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش اصلی است که انقلاب اسلامی ایران چه تأثیری بر انقلاب مردم بحرین در زمان بیداری اسلامی داشته است؟ یافته‌های تحقیق با بهره‌گیری از نظریهٔ سازه‌انگاری نشان می‌دهد که وقوع انقلاب اسلامی در ایران و

قربانتهای هویتی و مذهبی دو کشور با یکدیگر، موجب صدور انقلاب و تاثیرپذیری مردم بحرین از آن شد و در ۴ دهه گذشته این موضوع در بحرین به صورت اعتراض و ایجاد یک انقلاب بزرگ در سال ۲۰۱۱ دیده شده است.

واژگان کلیدی: بحرین، انقلاب اسلامی ایران، سازه انگاری، بیداری اسلامی

مقدمه

جنبش‌های اسلامی منطقه غرب آسیا همواره دستخوش فرازونشیب‌های زیادی بوده و در زمانی اوج گرفته و در مواقعی روند افول داشته است. جنبش مردم بحرین نیز از این قاعده مستثنا نیست. این کشور تا قبل از استقلال در تقسیمات جز استان چهاردهم ایران محسوب می‌شد. بحرین از ۵ استان، ۱۴ شهر و ۵۲ جزیره تشکیل شده است. مساحت این جزیره ۷۶۰ کیلومتر مربع و جمعیت آن بیش از یک میلیون نفر است، که از این تعداد ۷۲۷ هزار نفر شهروند این کشور هستند و مابقی مهاجر می‌باشند (متقی‌زاده، ۱۳۸۴: ۱۰۳). بحرین دارای دو مجلس با عنوان مجلس الوطنی و الشورا است که مجلس وطنی توسط پادشاه انتخاب و مجلس شورا یا نمایندگان توسط مردم انتخاب می‌شوند (امیرعبداللهیان، ۱۳۹۰: ۴۰). بحرین به دلیل موقعیت راهبردی و ژئوپلیتیکی که در خلیج فارس دارد، ویژگی‌های برجسته‌ای پیدا کرده است. عوامل متعدد داخلی و بین‌المللی خارجی دخیل در جنبش بحرین وجود دارد. این کشور به علت سبقه تاریخی، مستعد در پیدایش جنبش است. از طرفی دیگر این کشور در متن منازعات منطقه‌ای در خلیج فارس قرار گرفته است. جنبش مردم بحرین نقطه عطفی در منازعات خارجی پیدا کرد و به دلیل عوامل داخلی مستعد وارد متن تقابل شد.

از آنجایی که بحرین تا چندی پیش جزئی از کشور ایران و به عنوان استان چهاردهم آن تلقی می‌شد و جمعیت آن به لحاظ جغرافیایی، تاریخی، مذهبی و هویتی قرابت بسیار زیادی با جمهوری اسلامی ایران دارد، مقاله حاضر در پی پاسخ دادن به این سوال است که انقلاب اسلامی ایران چه تاثیری بر انقلاب مردم بحرین در زمان بیداری اسلامی داشته است؟ یافته‌های تحقیق با بهره‌گیری از نظریه سازه‌نگاری نشان می‌دهد که وقوع انقلاب اسلامی در ایران و قرابت‌های هویتی و مذهبی دو کشور با یکدیگر، موجب صدور انقلاب و تاثیرپذیری مردم بحرین از آن شد و در ۴ دهه گذشته

این موضوع در بحرین به صورت اعتراض و ایجاد یک انقلاب بزرگ در سال ۲۰۱۱ دیده شده است. روش پژوهش در تحقیق حاضر، به لحاظ نوع تحقیق، توصیفی-تحلیلی، بر اساس نوع هدف، توسعه‌ای-کاربردی و به لحاظ روش‌شناسی تحقیق بر مبنای نوع داده‌ها، کیفی است. روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای، اینترنتی و اسنادی بوده و روش تجزیه و تحلیل نیز تاویلی- تفهیمی می‌باشد.

پیشینه پژوهش

در خصوص انقلاب بحرین، کتب و مقالات متعددی چاپ و منتشر شده است که هر کدام به جنبه خاصی از موضوع پرداخته‌اند. با این حال نوآوری تحقیق حاضر در این است که سعی کرده است اولاً موضوع را از منظر دانشگاهی مورد بررسی قرار دهد و دوماً بر اثرسنجی انقلاب اسلامی ایران بر انقلاب مردم بحرین تمرکز کند و از این منظر به موضوع بنگرد. در ادامه به چند مورد از آثاری که با موضوع پژوهش ارتباط نزدیک‌تری دارند می‌پردازیم.

جدول ۱- پیشینه پژوهش

محقق / سال	عنوان تحقیق	جزئیات
امیر عبداللهیان (۱۳۹۰)	ناکامی طرح خاورمیانه بزرگ و خیزش بیداری اسلامی در جهان عرب (بحرین)	به اعتقاد نویسنده با وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر، آمریکا ایجاد اصلاحات در کشورهای خاورمیانه را سرلوحه برنامه خود در قالب طرح خاورمیانه بزرگ قرارداد. این طرح طی سال ۲۰۰۲م و در قالب رویکردی به ظاهر اجتماعی، اما به شدت سیاسی- امنیتی در دستور کار سیاست خارجی آمریکا قرار گرفت. عدم اشراف و توجه طراحان این سیاست به عوامل جامعه شناختی در منطقه، سهم شگرفی در عدم موفقیت و ناکامی طرح مزبور داشت. تحولات یکسال اخیر خاورمیانه که متأثر از بیداری اسلامی در حوزه عربی است، بازتاب ناکمی این طرح به شمار می رود. در این راستا، یکی از دلایل موفقیت و تداوم حضور مردم در صحنه، بومی بودن و اصالت مردمی خیزش خاورمیانه و عدم نقش آفرینی نیروهای بین المللی در خلق این حرکت می باشد. همچنین نویسنده عامل اصلی این انقلاب های مردمی را نقش اسلام گرایان و ایدئولوژی اسلامی در این تحولات می داند.
حسن مجیدی (۱۳۹۵)	راهبرد جمهوری اسلامی در قبال تحولات بحرین از منظر نظریه سازه انگاری	نویسنده در این مقاله بر اساس آموزه های مطروحه در نظریه سازه انگاری، معتقد است که جمهوری اسلامی ایران بر اساس هویتی که از خود، عربستان و رژیم آل خلیفه تعریف کرده و تحولات بحرین را مصداقی بارز از بیداری اسلامی می داند، سیاست خارجی خود را در قبال این تحولات پیگیری می کند. حمایت کامل سیاسی و رسانه ای از گروه سیاسی غیردولتی اسلام گرای الوفاق بحرین و شخص شیخ علی سلمان دبیر کل آن، مصداقی بارز بر این مدعا است. به بیان دیگر، به نظر می رسد ساختار بین الاذهانی شکل گرفته بین ایران و جمعیت الوفاق به نمایندگی از شیعیان بحرین (عقاید مشترک، دشمنان مشترک و اهداف هم راستا)، باعث شده تا جمهوری اسلامی ایران، حمایت از این گروه سیاسی غیردولتی را تأمین کننده منافع ملی و مقوم اصول و ارزش های نظام خود بداند.

علی خداوردی (۱۳۴)	بیداری اسلامی در بحرین	نویسنده در این مقاله سعی کرده است به این سوال که آیا آیا قیام مردم بحرین را می توان در قالب مفهوم بیداری اسلامی با شاخص های اصلی آن، یعنی اسلامی بودن، مردمی بودن و استکبارستیزی بودن که از سوی حضرت آیت الله خامنه ای بیان شده است، تحلیل نمود؟. نویسنده در مقام پاسخ به این سوال، معتقد است که که قیام مردم مسلمان بحرین، رویداد و حادثه ای یک شبه نبوده که فقط و صرفاً تحت تأثیر انقلاب های تونس و مصر به وقوع پیوسته باشد. بلکه فرآیندی تاریخی از بیداری اسلامی بوده که اکنون فرصت مناسبی برای بروز و ظهور پیدا کرده و با مشخصه هایی همچون اسلامی، مردمی و استکبار ستیز بودن همچنان به مسیر خود ادامه می دهد. بیداری اسلامی در بحرین از یک سو ریشه در برخی زمینه های داخلی همچون، سیاست های اسلام ستیزانه رژیم آل خلیفه، ظلم و سرکوب سیستماتیک علیه اکثریت جمعیت شیعه این کشور و آپارتاید مذهبی رایج در آن دارد و از سوی دیگر متأثر از یکسری عوامل خارجی همچون تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر مردم این کشور و تأثیرپذیری گسترده رژیم آل خلیفه از عربستان سعودی و نیز روابط این رژیم با آمریکا و رژیم صهیونیستی است.
حسن امینی و حسن خلیلی (۱۴۰۱)	آینده پژوهی بیداری اسلامی در بحرین: تأثیر انقلاب اسلامی	هدف اصلی این مقاله واکاوی نقش عوامل کلیدی و پیشران های مؤثر بر تحولات آینده بحرین است. نویسندگان بر مبنای یافته های پژوهش برای آینده تحولات بحرین، چهار سناریوی عمده را ترسیم می کنند که عبارتند از: سناریوی اول پیروزی رژیم آل خلیفه و شکست انقلابیون است که بر مبنای حمایت کشورهای فرامنطقه ای، عربستان سعودی و شورای همکاری از رژیم آل خلیفه رخ می دهد. سناریوی دوم ادامه وضع موجود است که عمدتاً مبتنی بر خستگی مردم از ادامه اعتراضات می باشد. سازش و تشکیل دولت وحدت ملی سناریوی سوم است. آخرین سناریو، سناریوی تشکیل دولت شیعی و شکست رژیم آل خلیفه است که بر مبنای رهبری واحد، ادامه حمایت های سیاسی جبهه مقاومت و ایستادگی و مقاومت ملت بحرین رخ می دهد.
مسعود اخوان کاظمی و صفی الله شاه قلعه (۱۳۹۳)	بازتعریفی از ژئوپلیتیک شیعه با نگاهی به انقلاب بحرین	نویسندگان در این مقاله به تشریح و تبیین ژئوپلیتیک شیعه با تأکید بر شرایط و روندهای بین المللی و منطقه ای و به ویژه جنبش ها و انقلاب های کشورهای عربی، خصوصاً بحرین می پردازند. همچنین رویکرد و واکنش قدرت های بین المللی و منطقه ای نسبت به این انقلاب نیز مورد بررسی و ریشه یابی قرار می گیرد. این پژوهش نیز دلیل برخورد دوگانه غرب را با استناد به باز تعریفی از تحول ژئوپلیتیک شیعه در ارتباط با انقلاب بحرین مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد.

چارچوب نظری

سازهانگاری به مثابه یک فلسفه بین‌گرایش‌ها و تلقی خاص در باب هستی‌شناسی^۱ و انسان‌شناسی^۲ است. این نظریه بر این مبنا استوار شده که ایده‌آلیسم ذات‌گرا و پوزیتیویسم^۳ عالم بشری را از انسان شروع می‌کند و باید این درک‌ها از معرفت‌شناسی^۴ و انسان‌شناسی باید مورد تردید و بازبینی قرار گیرد و بیش‌تر جهان از منظر هستی‌شناسی و با ابعاد فرهنگی مورد تحلیل قرار گیرد. آغازگر علمی نظریه سازهانگاری اندیشمندی به نام نیکلاس اونف^۵ است. نظریه سازهانگاری بیان می‌کند که ساختارهای بین‌المللی و رفتارهای صورت گرفته نه امری از پیش طراحی شده، بلکه امری متناقض و ستیز^۶ دائمی است و در منظر دوم که تصمیم‌گیرهای داخلی است می‌توان از سیاست‌های حاکمیت یا دولت^۷ نام برد. مولفه‌های دیگر نظیر روانشناختی و تصورات فکری مذهبی نیز می‌توان اشاره کرد. مهم‌ترین جنبه این نظریه بعد فرهنگی آن است. سازه‌پنداران معتقدند انسان براساس هویت^۸ زمینه‌های سیاسی اجتماعی خود را می‌سازد و هویت را می‌توان مهم‌ترین شالوده برای بدست آوردن ابزار سیاست‌های جهانی دانست. چارچوب اصلی تحلیل سازهانگاری بر ۶ نکته استوار است: ۱- روند جامعه‌شناختی پدیده‌ها. ۲- روابط هنجاری بین حاکمیت و مردم. ۳- هویت ملی فرهنگی قومی مذهبی. ۴- تاکید بر گفتمان سازی فرهنگی. ۵- گروه‌های سیاسی مدنی و احزاب در انقلاب. ۶- تأثیرات خارجی و بین‌المللی.

1 Ontology

2 anthropology

3 Positivism

4 Epistemology

5 Nicholas onuf

6 dialectic

7 goverment

8 identity

نمودار ۱- چارچوب اصلی نظریه سازه‌انگاری

این مفاهیم سبب همگرایی یا واگرایی میان دو کشور میشوند. رویکرد و نگرش سازه‌انگاری یکی از آن مفاهیم جدید است و نیاز است تا در روابط سیاسی بیشتر به آن پرداخته شود به این دلیل که این رشته می‌تواند خود را به دور از تحولات فکری و فلسفی حیطه علوم اجتماعی و علوم سیاسی نگاه دارد (مشیرزاده، ۱۳۸۲: ۸۰). سازه‌انگاری سیاست بین‌الملل را بر اساس یک دست واحد می‌بیند و به عوامل فکری مانند فرهنگ، هنجارها و انگاره‌ها می‌پردازد (مشیرزاده، ۱۳۸۵: ۷۰).

برخی از دانشمندان علوم سیاسی، در همین زمینه اعتقاد دارند که دنیای مجازی، شبکه‌های اجتماعی مجازی و کانال‌های ماهواره‌ای عرب‌زبان، جهان عرب را به مثابه جامعه‌ای تک‌صدایی و با هدف مشترک، بازسازی کرد که به این روند، می‌توان «وضعیت پست‌مدرن جهان عرب» اطلاق کرد. (ابراهیمی، ۱۳۹۲: ۱۶). ضمناً باید توجه داشت که در این برهه، مسأله ناکارآمدی حکومت‌های عربی در تحقق حکمرانی و

ضعف آن‌ها در تأمین نیازهای اقتصادی و معیشتی شهروندانشان نیز نقش ویژه‌ای در اعتراضات مردمی ایفا می‌کرد. از سوی دیگر، در دهه‌های اخیر شاهد بودیم که تشدید بحران‌های اقتصادی، مشکلات ساختاری منطقه را عمق بخشیده و بی‌ثباتی سیاسی، اوضاع اقتصادی را در اکثر کشورهای منطقه مانند اردن، یمن، مصر، تونس و بحرین، با بحران شدیدی روبه‌رو کرده است (شکوه، ۱۳۹۱: ۲۱).

حاکمان بحرین به دلیل در اقلیت بودن (از نظر جمعیتی) حرکات شیعیان را تهدیدی برای نظام خود تلقی می‌کنند و تمایل چندانی به شرکت دادن آن‌ها در عرصه حکومت و قدرت ندارند. در واقع در نظام سیاسی- اجتماعی و ارکان حکومتی بحرین، شیعیان در پایین‌ترین مرتبه جای می‌گیرند. خانواده حاکم آل خلیفه بالاترین رتبه را دارد و پس از آن به ترتیب قبایل (سنی)، تاجران (که شیعیان شمار بسیار اندکی از آن‌ها را تشکیل می‌دهند)، تکنوکرات‌ها، شیعیان ایرانی و در آخر شیعیان بومی قرار دارند. (فولر و فرانکه، ۱۳۸۴: ۲۴۹).

تمام بحث‌های مربوط به هویت و حاکمیت می‌توانند به ما در تعیین مؤلفه‌های سیاست خارجی کمک کنند و ما می‌توانیم این مؤلفه‌ها را بهتر درک کنیم. در خاورمیانه یک سلسله هویت‌های ماورای دولت و یک سلسله هویت‌های مادون دولت داریم که دوری و نزدیکی بین این هویت‌ها از عوامل تعیین کننده سیاست خارجی در کشور ما و در کشورهای منطقه است. جمهوری اسلامی تعیین کننده منافع و اهداف «هویت اسلامی» در منطقه است. فرهنگ اسلامی، مفاهیم برخاسته از اسلام، اصول، قواعد اخلاقی و فقهی اسلام، همگی در شکل دادن به هویت اسلامی نقش دارند. مسأله دیگر تفوق ارزش عدالت است. عدالت‌جویی را می‌توان یکی از ارزش‌های فرهنگ اسلامی که بدل به نوعی ارزش در سیاست خارجی می‌شود، دانست. بازتاب آن را می‌توان در تأکید بر حمایت از مستضعفین و جنب‌های عدالت‌طلب و امثال اینها دید. سرانجام اصل صدور انقلاب اسلامی که به اصل وحدت جهان اسلام، ایده شکل‌گیری امت اسلامی، ارزش عدالت و گسترش آن و پیشبرد ایده‌های اسلامی بر می‌گردد و نهایتاً خود صدور

انقلاب بعنوان گسترش ایده‌ای اسلامی به وراي مرزهاي ايران مطرح می‌شود. این اصول که ریشه در فرهنگ اسلامی شیعه دارند، عوامل تعریف‌کننده هویت جمهوری اسلامی در نظام بین‌الملل و منطقه تحلیل سازمندیارانه متوجه تأثیر هویت ملی در شکل‌دهی به سیاست خارجی است. از موارد شکل‌دهی به هویت در نظریه سازه‌انگاری جایگاه احزاب در تصمیم‌گیرهای سیاسی کشور است.

تأثیر هویتی انقلاب ایران بر قیام مردم بحرین

در بحرین عمده فعالیت مخالفان در اختیار نیروهای مذهبی به ویژه شیعیان است. از اینرو دو گروه الوفاق به رهبری شیخ علی سلمان، که اکنون در زندان به سر می‌برد و گروه الحق به رهبری شیخ حسن مشیمع که او در بعد از انقلاب با دستور دادگاه حکومت بحرین در زندان است بیشترین فعالیت بر علیه حکومت را داشتند. عمده شعارهای آنها مخصوصاً در گروه الحق داشتن حکومت اسلامی، الله اکبر، لاله الا الله و این گونه شعائر اسلامی بود که بیشتر این موضوعات مرتبط با انقلاب اسلامی و هویت آن است. البته احزاب دیگر هم در انقلاب بحرین سهیم بودند که در ادامه توضیح خواهد داده شد.

جایگاه احزاب مهم سیاسی و مردمی در انقلاب بحرین

۱- گروه‌های و احزاب شیعه

جنبش جمعیت الوفاق:

جمعیت الوفاق را از بعد تاریخی، باید میراث‌دار جنبش احرار دانست که محرک اصلی اعتراضات سال‌های ۱۹۹۴ و ۱۹۹۸ بود. دیدگاه حاکم بر این جمعیت آن است که برای ساخت کشوری پیشرفته، باید به حاکمیت مردم در تمام نهادهای حکومتی روی آورد و

بنابراین شعارهای «آزادی، عدالت و برابری» را بر اساس اصول و مبادی اسلامی سر می‌دهد. (نیکو، ۱۳۹۱: ص ۱۲۲). الوفاق یک حزب شیعه اصلاح‌طلب است که در سال ۲۰۰۱ تأسیس و رهبری این حزب بر عهده یک روحانی جوان شیعه به نام شیخ علی سلمان است. این جنبش از ابتدای تشکیل در پی احیای قانون اساسی سال ۲۰۰۲ بود. الوفاق به دنبال نوعی نظام پادشاهی مشروطه بر مبنای دموکراسی پارلمانی^۱ است. به همین دلیل این حزب در انتخابات‌های سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۰ شرکت کرد و از ۴۰ کرسی پارلمان شورای بحرین توانست کرسی شیعیان بحرین را کسب کند. این جنبش بعد از انقلاب فوریه سال ۲۰۱۱ مردم بحرین با اطلاع از این موضوع که نظام آل‌خلیفه در پی سرکوب معترضان است از یک حزب اصلاح طلب فاصله گرفته و خواستار پایان نظام حاکم و ایجاد نظامی جمهوری شد. رهبران حزب در سال ۲۰۱۵ توسط رژیم حاکم بازداشت و به ۹ سال حبس محکوم شد و جنبش الوفاق توسط رای دادگاه منحل شده و دفاتر آن تعطیل شد.

جنبش عمل اسلامی:

عمل اسلامی جنبشی شیعه که در سال ۲۰۰۲ همزمان با زیر پا گذاشتن منشور ملی توسط پادشاه بحرین شکل گرفت و با ۴۱۰ عضو شروع به مبارزه کرد. این حزب به دنبال تغییر رژیم حاکم است و رهبری آن را فردی روحانی به نام شیخ محمدعلی محفوظ بر عهده دارد. (بحرانی، ۱۳۸۱، ۵۰).

حرکت حق:

این جنبش تشکیل شده از رهبران قدیمی بحرین و افرادی که در طول سالیان قبل در زندان و تبعید حضور داشتند. این حرکت بعد از توافق الوفاق برای حضور در انتخابات

1 parliamentary Democracy

مجلس بحرین از آن جدا شده و حزبی جدید را با تفکرات ضد رژیم تشکیل می‌دهند. رهبری این جنبش بر عهده روحانی شیعه حسن مشیمع است که تفکرات نسبتاً نزدیکی به جمهوری اسلامی و انقلاب ایران دارد و خواستار برپایی نظامی دموکراتیک بر پایه شرع اسلام هستند. البته شیعیان بحرین معتقدند دخالت‌های عربستان علیه این گروه همیشه وجود داشته است. با عنایت به این قضایا و هم‌چنین دخالت آشکار نظامی اخیر سعودی‌ها در تحولات بحرین، به نظر می‌رسد می‌توان این فرض را پذیرفت که سعودی‌ها عامل قدرتمندی در ترغیب آل خلیفه به انعطاف‌ناپذیری علیه شیعیان و اتخاذ روش‌های سرکوبگرانه علیه آن‌ها هستند (کاظمی دینان، ۱۳۸۸: ۲۰۷).

جنبش تیار الوفا اسلامی:

این جنبش بیشترین قرابت را با جمهوری اسلامی ایران داشته و خواستار سرنگونی نظام حاکم و برپایی نظامی شبیه به جمهوری اسلامی بر پایه ولایت فقیه است. رهبری این جنبش بر عهده روحانی سرسخت شیعه و مخالف آل خلیفه شیخ عبدالوهاب حسین می‌باشد. این فرد از زندانیان باسابقه و مبارز در بحرین است (فولر و فرانکه، ۱۳۸۴: ۲۰۰).

احزاب لیبرال شیعه:

احزاب لیبرال و دموکراسی خواه شیعه نیز در بحرین وجود دارند که همواره رژیم حاکم با زندان، تبعید و سانسور با آنها برخورد کرده است. بحرین را باید مهد سانسور شکنجه و زندان در خاورمیانه دانست که بالاترین درصد تبعید زندانی را در خاورمیانه به خود اختصاص داده است (دیویدسون-۱۳۹۲: ۳۶۱). از مهم‌ترین احزاب لیبرال که خواسته‌های‌شان آزادی بیان، رعایت حقوق شهروندی، ایجاد دموکراسی مبتنی بر

آرای مردم، آزادی خبرنگاران و مطبوعات را در دستور کار دارند عبارت‌اند از: ائتلاف جوانان چهاردهم فوریه^۱ که از شروع کنندگان اجتماعات مردمی است که با توسل به شبکه‌های مجازی مردم را به راهپیمایی تشویق‌کردند. گروه‌های دیگر نظیر جمعیت عمل دموکراتیک ملی (الوعد)، جمعیت تجمع ملی دموکراتیک، جنبش آزادگان بحرین و کمیسیون حقوق بشر مستقل بحرین اشاره کرد. از رهبران این احزاب می‌توان به سعیدالشهابی، هادی الخواجه، زینب الخواجه و نبیل رجب اشاره کرد.

۲- جنبش‌های اهل سنت

اصاله اسلامی:

یک جنبش سلفی مذهب در بحرین است و خواستار تشکیل یک نظام عربی و خلافتی در این کشور است. این جنبش قرابت زیادی با حکومت عربستان سعودی دارد. این حزب به دشمنی با شیعیان بحرین مشهور است. این حزب به نوعی با حمایت عربستان شکل گرفته و به تهییج اهل سنت برضد شیعیان مبادرت می‌کند.

جمعیت المنبر اسلامی:

این جنبش شاخه اخوان المسلمین در بحرین است. این جنبش در ابتدا اختلافات شیعه و سنی را منعکس نمی‌کرد و به تقریب مذاهب اعتقاد داشت، ولی با روی کار آمدن محمد مرسی در مصر و تحریک مفتی قطری شروع به منازع با شیعیان کرد. این جنبش با کمک قطر و عربستان مناصب مجلس و دولت را اشغال کرده و به بازوی فرهنگی عربستان و رژیم آل خلیفه مبدل شده است. (فرازمند، ۱۳۹۰: ۶۰).

۱ ائتلاف شباب ثوره ۱۴ افرایر.

تأثیرپذیری جنبش مردمی بحرین از انقلاب اسلامی ایران

انقلاب اسلامی با پیروزی در سال ۱۳۵۷ منادی یک نوع تفکر نوین در جامعه اسلامی و جهان شد و فضای جهانی را دستخوش تغییرات شگرف کرد. انقلاب اسلامی باز تعریفی جدید از هویت روابط اجتماعی و سیاسی فرهنگی در اسلام منطقه ایجاد کرد. بیشترین تأثیرگذاری انقلاب اسلامی در خاورمیانه و در جنبش‌های شیعه و اهل سنت اتفاق افتاد. اهداف اصلی انقلاب اسلامی که جنبه هویتی و آرمانی دارد می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: ۱- آزادی‌خواهی و عدالت‌طلبی ۲- مبارزه با ظلم و ستم توسط ملت‌های استثمار شده ۳- مبارزه با استعمارگران در راس آن آمریکا ۴- ضدیت با اسرائیل ۵- اسلامی بودن انقلاب و با تعریف جمهوری اسلامی ۶- دور انقلاب به تمام جهان.

این باز تعریف هویت‌گرایی انقلاب اسلامی مصادف با زمانی بسیار طلایی برای آنها شد. زمانی که الگوی ناسیونالیسم عربی به رهبری جمال عبدالناصر و پیروان وی به شکست ختم شد و تابوی این هویت با قرارداد کمپ دیوید و صلح مصر با اسرائیل خاتمه یافت. ملت‌های مسلمان و عرب سرخورده از این جریان، هویتی جدید را در برابر مرزهای خود شناختند که رهبر آن بی‌مهابا و بدون وابستگی به بلوک غرب یا شرق به ابر قدرت‌های جهان حمله می‌کند و از لزوم صدور انقلاب اسلامی و نابودی اسرائیل صحبت می‌نماید. انقلاب اسلامی با دمیدن در این هویت روحیه تازه‌ای به جنبش‌های اسلامی و عربی شیعه و اهل سنت داد.

۱- صدور انقلاب

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، رهبران و نخبگان جمهوری اسلامی شعار نه شرقی و نه غربی و حمایت از تمام ملل مسلمان را سر دادند. امام خمینی در این رابطه بیان می‌کند: ما باید از مستضعفان جهان حمایت کنیم. ما باید در صدور انقلابمان به تمام جهان کوشا

باشیم. یا در جایی دیگر بیان می‌کند: انقلاب ما منحصر به ایران نیست انقلاب ایران آغازگر انقلاب بزرگ است. از نگاه ایشان برای پیروزی بر مشکلات، باید در مقابل همه قدرتها ایستاد و ارزش‌های انسانی را از اینجا به سایر نقاط جهان صادر کرد. در واقع صدور انقلاب در نگاه ایشان، صبغه فرهنگی دارد. علاوه بر مسأله صدور انقلاب، موضوع دیگری که موقعیت رژیم‌های محافظه‌کار منطقه را در معرض تهدید قرار می‌داد، گسترش قیام‌های اسلام‌خواهانه با خصلت غرب‌ستیزی است (مسعودنیا، ۱۳۸۷: ۱۸).

۲- آرمان فلسطین

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، معادلات منطقه‌ای دستخوش تحولات اساسی شد. جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد راهبردی امام خمینی و با اتکا به اصل ۱۵۴ قانون اساسی مبنی بر حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش جهان به پشتیبانی از آرمان فلسطین پرداخت و رژیم صهیونیستی که تا پیش از انقلاب اسلامی هم‌پیمان استراتژیک ایران بود، تبدیل به دشمن شماره یک شد که نه تنها مورد شناسایی ایران قرار نگرفت، بلکه به نابودی و محو آن از نقشه گیتی فراخوانده شد. این موضع‌گیری که برخاسته از اصول دینی و ارزش‌های انقلابی بود، موجب تشدید خصومت اسرائیل و متحدان غربی آن به ویژه ایالات متحده آمریکا علیه ایران گردید. این در حالی بود که جامعه جهانی رژیم صهیونیستی را به رسمیت شناخته و حتی دولت‌های عربی که از دیرباز درگیر نزاع سختی با گام در روند سازش و عادی‌سازی روابط «صلح در برابر زمین» این رژیم بودند، بر اساس فرمول با اسرائیل نهادند. این بدان معناست که اعراب، اسرائیل را حداقل در اراضی ۱۹۴۸ به رسمیت شناخته و تنها خواهان آزادی اراضی اشغالی سال ۱۹۶۷ می‌باشند. اما جمهوری اسلامی ایران اساساً اسرائیل را یک رژیم مجعول می‌داند که حتی در سرزمین‌های ۱۹۴۸ هم مشروعیت ندارد. شعار «امروز

ایران، فردا فلسطین“ در اقدامی از قبیل قطع رابطه با رژیم صهیونیستی، واگذاری محل سفارت اسرائیل به سازمان آزادی بخش فلسطین (ساف) در ۳۰ بهمن ۱۳۵۷ و قطع رابطه با کشور مصر در پی امضای پیمان کمپ دیوید^۱ تجلی یافت (دهشیری، ۱۳۸۰: ۳۷۵).

روابط ایران و بحرین بعد از انقلاب اسلامی

با بروز جنگ تحمیلی و تجاوز عراق به خاک ایران، بحرین به طور رسمی بی طرفی خود را اعلام کرد و مقامات بحرینی در اظهارات رسمی از ادامه جنگ ابراز نگرانی کرده و از دو کشور مسلمان خواستند که به جنگ خاتمه دهند. با پایان جنگ خلیج فارس در اواخر سال ۱۳۶۷ و شکست عراق و مشخص شدن ماهیت توسعه طلبی این رژیم، مجموعه کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس به گسترش روابط خود با ایران پرداختند. در این راستا، بهبود روابط ایران و بحرین نتایج ذیل را به همراه داشت که توانست بخش جابجایی را عملیاتی کند:

۱. تبعیدیان، طلاب و علمای شیعه بحرینی که در قم مشغول به تحصیل بودند امکان مراجعه به کشورشان را یافتند؛

۲. سالانه بین ۲۰ تا ۲۵ هزار از اتباع این کشور فرصت دیدار از جمهوری اسلامی را پیدا کردند؛

۳. مساجد و حسینیه های شیعیان فعالیت بیشتری پیدا کردند؛

۴. ممنوعیت و محدودیت کتاب های شیعیان کمتر شده، ناشران ایرانی امکان مشارکت در نمایشگاه بین المللی بحرین را یافتند. (سیف افجه ای، ۱۳۸۱: ۲۱۳)

بنابراین، در این دوره قدرت و سرعت تأثیرگذاری انقلاب اسلامی پس از فروکشی نه چندان طولانی در طول جنگ، مجدداً به اوج رسید.

1 Camp David Accords

اشتراکات فرهنگی - ایدئولوژیک و هویتی بحرین از ایران که باعث افزایش تأثیر پذیری شد

۱- دین و مذهب:

اکثریت مردم بحرین شیعه مذهب هستند و قرابت بسیار زیادی با هویت جمهوری اسلامی دارند. از نظر جمعیتی شیعیان در اکثریت قرار داشته ولی در سال‌های اخیر با سلب تابعیت از شیعیان و اعطای تابعیت به سنی مذهب‌های کشورهای دیگر و استخدام آنها در نهادهای امنیتی و دولتی رژیم حاکم در پی برهم زدن معادله جمعیتی در این کشور است. یکی از این موارد مذهبی حضور شیعیان و علمای بحرین در ایران است. بعد از قیام بحرین «شیخ عیسی قاسم» چند سالی در این کشور حضور داشت ولی حکومت بحرین او را به قیام علیه مردم این کشور متهم کرد. تیرماه سال ۱۳۹۷ شیخ عیسی قاسم برای درمان راهی لندن شد ولی دیگر حکومت بحرین اجازه نداد که او به منامه برگردد. به همین دلیل سال ۱۴۰۰ او وارد ایران شد. بسیاری از علمای دیگر بحرین هم در قم و تهران ساکن هستند و رابطه مستقیم و خوبی با جمهوری اسلامی ایران دارند.

۲- زبان و نژاد:

کشور بحرین از بخش‌های خاک ایران محسوب می‌شده است و مردم این کشور اکثریت از قبایل شیعه مذهب استان بوشهر و هرمزگان هستند و رابط خویشاوندی در این سوی مرزهای ایران دارند. ولی حکام بحرین از خارج از بحرین وارد این کشور شده و قرابتی با این کشور ندارند.

۳- عدالت‌خواهی:

جنبش مردم بحرین قرن‌ها بدنبال رفع ظلم و ستم از خود بوده است و با شعار عدالت‌خواهی انقلاب اسلامی همراه شده تا بتوان حکومت اکثریت تشکیل بدهد.

روابط ایران و بحرین عامل تشکیل شورای همکاری خلیج فارس

سابقه تلاش کشورهای منطقه خلیج فارس برای ایجاد اتحادیه‌ای منطقه‌ای جهت حفاظت از امنیت منطقه به دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ باز می‌گردد لیکن به علت مخالفت رژیم عراق و بدبینی برخی رژیم‌های عربی شبه جزیره، نسبت به نقش محمدرضا پهلوی، این شورا تشکیل نگردید. سرانجام در نوامبر ۱۹۸۰ یعنی دو ماه بعد از آغاز جنگ تحمیلی، تلاش‌های اولیه مربوط به تشکیل شورای همکاری آغاز گردید. متعاقب آن در ژانویه ۱۹۸۱ کویت به دلیل کشف تیمی مرتبط با ایران در بحرین که قصد کودتا علیه نظام بحرین را داشت، طرحی را به کنفرانس عرب در طائف ارائه داد که متضمن دور نگر داشت منطقه خلیج فارس از کشمکش‌های بین‌المللی دور می‌ماند (ارفع، ۱۳۷۰: ۴۹). بین وزاری خارجه عربستان سعودی، عمان، کویت، قطر، بحرین و امارات متحده عربی در ریاض، توافق شد شورای برای همکاری کشورهای عربی به نام «شورای همکاری خلیج فارس» به وجود آید. هدف تشکیل این شورا در آن هنگام، ایجاد چارچوبی برای همکاری و هماهنگی همه سیاست‌های دولتی میان کشورهای عضو همراه با توجهی به مسأله حفظ امنیت بود (مجتهد زاده، ۱۳۸۰: ۲۳۸).

مهمترین اهداف تشکیل شورای همکاری خلیج فارس می‌توان موارد زیر را برشمرد:

۱) همکاری و حمایت متقابل اعضاء در مقابل ناآرامی‌های داخلی (۲) همکاری و حمایت متقابل اعضاء در مقابل تهدیدهای خارجی (۳) تأمین ثبات یا حفظ وضع موجود در خلیج فارس (۴) هماهنگی سیاست خارجی اعضا (۵) هماهنگی سیاست دفاعی اعضا (۶) همکاری‌های اقتصادی (۷) همسویی مواضع در قبال مسائل عمومی (۸) هماهنگی و اشتراك قوانین اجتماعی و فرهنگی کشورهای عضو. (الهی، ۱۳۸۷: ۴۲۲) شورای همکاری خلیج فارس که متشکل از شش کشور عربی تولیدکننده نفت شبه جزیره عربستان است، دارای ی سری مبنای هویتی است که اهم آن به شرح زیر می‌باشد: ۱) ادعای رهبری جهان اسلام و عرب به زعامت عربستان (۲) ادعای هژمونی عربی در خلیج فارس (۳) تلاش برای هویت عربی

بخشیدن به خلیج فارس ۴) تقابل ایرانی- عربی ۵) نظام‌های پادشاهی

این مبانی هویتی به نحوی بسیار بارز در شکل دهی به سیاست خارجی اعضا در قبال ایران نقش داشته است. از عوامل دیگر نیز می‌توان نام برد:

بافت جمعیتی شیعیان بحرین

بر اساس یکی از آمارهای موسسه واشنگتن در سال ۲۰۱۷ شیعیان نزدیک به ۶۲ درصد جمعیت بحرین را تشکیل می‌دهند. البته در سال‌های اخیر سلب تابعیت از انقلابیون و شیعیان بحرین به شدت افزایش یافته است که بر طبق یک گزارش رونامه گاردین این عدد به ۴۹ تا ۵۵ درصد کاهش پیدا کرده است. از سوی دیگر روند مهاجرت مهاجران از کشورهای جنوب شرق آسیا به بحرین افزایش چشمگیری داشته و باعث برهم زدن توازن جمعیتی در این کشور تا حدودی شده است. البته باز جمعیت شیعیان قالب است و حکومت بحرین با چالش جدی روبرو شده است. بر اساس گزارش‌های The Guardian، زمانی که خاندان آل خلیفه به بحرین پیوسته‌اند، شیعیان که زمین‌داران بوده‌اند، به دهقان و کشاورز تبدیل شده‌اند. در حال حاضر، مقامات بلندپایه رسمی از اهل سنت هستند و فقط چند منصب توسط شیعیان اداره می‌شود. لازم است ذکر شود که در بحرین، سنی بودن به معنی غنی بودن و شیعه بودن به معنی فقیر بودن است اما به‌طور کلی شیعیان در شرایط نامساعد اقتصادی قرار دارند. بر اساس برآورد سال ۲۰۱۹ جمعیت بحرین ۱,۴۵۰,۰۰۰ نفر بوده که بیش از ۷۰۰,۰۰۰ هزار از آنها شهروندان خارجی هستند.

نوع حکومت عشیره‌ای و قبیله‌ای بحرین و تضاد با انقلاب اسلامی

دومینوی تحولات بهار عربی و بیداری اسلامی باعث شد که نقطه عزیمت اصلی

این موضوع که باعث ایجاد هویتی شیعی بین ایران و انقلابیون جهان عرب می‌شود به بحرین برسد. کشوری که نقطه هویتی قوی بین مردم آن و جمهوری اسلامی ایران و انقلاب سال ۵۷ وجود دارد. همین موضوع سبب شد که جامعه قبیله‌ای منطقه خلیج فارس به چشم دشمن به انقلاب مردم بحرین نگاه کنند. (امیرعبداللهیان، ۱۳۹۲: ۱۸)

حکومت‌ها در خلیج فارس بیشتر بصورت قبیله‌ای و عشیره‌ای و پادشاهی می‌باشد. در کشورهای منطقه بیشتر حکومت‌ها به نام قبیله‌های آنها شناخته می‌شود. همگی کشورها سنی مذهب و خاندانی اداره می‌شود و در عربستان آل سعود، قطر آل ثانی، امارات آل نهیان، بحرین آل خلیفه، کویت آل صباح و عمان آل قابوس حکومت را در قدرت خود دارند. بحرین کشوری مستعد برای دموکراسی است و اگر کشوری سنت‌شکنی کنند و حکومت مردمی تشکیل دهد دومینوی سقوط به سراغ دیگر حکومت‌های خاندانی می‌رود. (دیویدسون، ۱۳۹۲: ۴۷).

روابط حکومت ایران و بحرین از فراز تا نشیب

در ۱۳۷۵ به دنبال کودتایی که در ۱۳۷۵/۳/۱۴ در بحرین صورت گرفت، دولت بحرین با خنثی نمودن این کودتا و دستگیری ۴۴ تن از معارضین بحرینی، این کودتا را به ایران نسبت داد و تبلیغات سیاسی شدیدی را علیه دولت ایران آغاز کرد روابط به شدت تیره شد، طرفین سفرای خود را فرا خواندند و سطح روابط به کاردار تنزل پیدا کرد. ولایتی اتهام نسبت دادن این کودتا به ایران را تکذیب کرد و اعلام داشت که ایران حتی حاضر به میانجی‌گری بین دولت بحرین و مخالفان آن می‌باشد. فاروق الشرع وزیر امور خارجه سوریه برای بهبود روابط ایران و بحرین وارد صحنه شد و به دنبال تلاش‌های وی، طرفین ایرانی و بحرینی توافق کردند که از حملات تبلیغاتی علیه یکدیگر در رسانه‌های رسمی خود جلوگیری نمایند.

در گذشته دولت بحرین در مجامع بین‌الملل نسبت به ایران حالتی ملایم داشت. در جلسات شورای همکاری خلیج فارس نیز به صورت ملایم نسبت به مسائل ایران برخورد می‌کرد. ولی در ۱۳۷۴ یکی از طرفداران سرسخت در این شورا برای صدور قطعنامه‌ای تند علیه ایران بود. در سال ۱۳۷۵ به دنبال نسبت دادن اتهام کودتا به ایران در کنفرانس اتحادیه عرب در قاهره علیه ایران موضع گرفت به طوری که تلاش بحرین سبب شد تا این کنفرانس طی بیانیه‌ای نسبت به دخالت ایران در امور بحرین هشدار دهد. در سال‌های اخیر به ویژه پس از روی کار آمدن امیر جدید و تحولات داخلی بحرین موضع این دولت نسبت به ایران نرم‌تر شده است. از جمله در آخرین بیانیه صادره در ۱۹۹۶ از سوی سازمان ملل، رأی بحرین ممتنع بوده است.

در عین حال دولت ایران در راستای مواضع کلی خود بر ضرورت اعتماد اطمینان بین کشورهای منطقه دوستی و همکاری با آنان به عنوان تضمین صلح و ثبات و امنیت منطقه تأکید کرده و بر تداوم آن می‌کوشد.

بحران هویتی بین ایران و حکومت بحرین

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، مردم بحرین با حمل پلاکارد تظاهرات عظیمی به حمایت و همبستگی با انقلاب اسلامی ایران بر پا کردن همبستگی و اتحاد مردم مسلمان بحرین با مردم مسلمان و انقلابی ایران به حدی بود که سازمان آزادی بخش بحرین به عنوان نماینده همین مردم قبل از پیروزی با رهبران انقلابی ایران ارتباط داشته و همکاری می‌کرد. در ماه اوت ۱۹۷۹ رسانه‌های همگانی ایران اعلام کردند، هادی مدرسی از طرف امام خمینی به عنوان نماینده شخصی او در بحرین منصوب شده است. در بحرین سخنانی مدرسی به دو تظاهرات علنی منجر شد یکی از آنها با اجازه مقامات روز ۱۷ اوت مصادف با روزی که امام خمینی آن را روز قدس نامیده بود،

برگزار شد تظاهرات دوم روز ۱۹ اوت به دنبال بازداشت او سبب شد که حدود ۵۰۰ نفر تظاهرات کرده و خواستار آزادی او شوند که ۲۸ تن از آنان بازداشت شدند. آنگاه مقامات بحرینی روز ۳۱ اوت مدرسی را اخراج کردند اگر چه این اقدامات سبب آرامش نسبی اوضاع گردید با این حال موج تظاهرات و ناآرامی‌ها شکل و محتوای خود را مرهون ابتکار و برنامه‌ریزی ایران بود بدین‌سان اعلامیه‌ها یا افرادی که الهام‌بخش این تظاهرات بودند، ضرورتاً بر شکایات و نارضایتی‌های جوامع شیعه متمرکز نکرده بلکه بیشتر بازتاب خواسته‌های سیاسی ایران بود. به دنبال بازداشت مدرسی، آیت‌الله منتظری ضمن ابراز حمایت معنوی خود از او اعلام کرد که دولت‌های خلیج فارس به جای بازداشت نمایندگان اسلام باید دعوت آنان را اجابت کنند مدرسی قصد و نیت ایران را دیدار بر صدور انقلاب به زبان آورد و خود را مبلغان تحقق‌بخشیدن انقلاب اسلامی و ترویج فرهنگ انقلابی نامید نهایت این که رهبران مبارزه در واقع روحانیونی بودند که تحصیلات مشترک آنان را به طبقه حاکمه روحانی ایران ارتباط می‌داد.

از سوی دیگر مردم بحرین قیام‌های زیادی بر علیه حکومت‌های وابسته به انگلیس داشتند که در عصر معاصر بسیاری از انقلاب اسلامی بر طبق هویت شیعی تأثیرپذیر بوده است.

جنبش سیاسی مردمی بحرین در طول امواج بیداری اسلامی

۱- قیام ضد استعمار:

در سال ۱۸۹۵ میلادی قیام و شورش توسط مردم بحرین بر علیه ظلم و ستم استعمارگران بریتانیایی اتفاق می‌افتد و مردم علیه پادشاهی شیخ عیسی بن علی آل خلیفه قیام می‌کنند. این قیام با سرکوب شدید نیروهای انگلیسی مواجه می‌شود و مخالفان به زندان افتاده یات بعید می‌شوند. این جنبش نگرانی‌های زیادی برای

انگلیس‌ها ایجاد می‌کند و آنها متوجه جریان مردمی در بحرین شده و هرچه بیشتر سعی در کنترل جنبش مردم دارند.

۲- قیام ضد مالیات:

دومین قیام موثر مردمی در بحرین در سال ۱۹۲۲ اتفاق می‌افتد. مردم بحرین در این جنبش اعتراضی خود به قانون مالیاتی وضع شده توسط حکام بحرین اعتراض کرده و اعتراضات وسیعی سرتاسر بحرین را فرا می‌گیرد. اولین جرقه اعتراضات از جزیره سنابس شروع می‌شود. این قیام از موفق‌ترین قیام‌های مردمی در بحرین می‌باشد. در همین سال انگلیس‌ها به دلیل لغو قانون مالیات توسط شیخ عیسی بن علی آل خلیفه و تمایلات وی برای نزدیکی با ایران وی را از حکومت عزل می‌کنند و ولیعهد را جانشین وی کرده و یک سرهنگ انگلیسی به نام چارلز را مشاور پادشاه کرده و تمام تصمیمات حکومتی را صادر می‌کردند. (وکاله انباء البحرین (بنا)، ۲۲/۵/۲۰۱۳).

۳- جنبش اصلاح:

در سال ۱۹۳۰ اعتراضات مردم بحرین شکل تازه‌ای به خود می‌گیرد و از خواسته‌های اقتصادی و ضداستعماری فراتر می‌روند و جنبه‌های سیاسی و مدنی و دموکراسی خواهی پیدا می‌کند. در این سال مردم بحرین چند خواسته‌ای اصلی برای خود مطرح می‌کنند:

- ۱) تشکیل پارلمان و شورای مردمی با انتخاب مستقیم مردم (۲) تشکیل سندیکای کارگری (۳) تشکیل احزاب و گروه‌های مدنی درکشور

بریتانیا در این سال‌ها که قیام با فراز و فروده‌هایی ۸ سال به طول می‌انجامد سیاست‌های سرکوب شکنجه و زندان را در پیش می‌گیرد و این قیام تا سال ۱۹۳۸ به

طول می‌انجامد و انگلیس در مانوری نمایشی سرهنگ چارلز را از بحرین اخراج کرده تا فضا کمی آرام شود.

۴- قیام بیست ساله:

این قیام از سال ۱۹۵۰ شروع می‌شود و طولانی‌ترین جنبش بحرین لقب می‌گیرد. در سال ۱۹۵۰ اعتراضات از منامه سنابس و ستره آغاز شده و خواستار خروج بریتانیا از بحرین می‌شوند. بریتانیا با سیاست‌های استعماری از سال ۱۹۵۲ بدنبال تفرقه‌افکنی در بحرین افتاد و تفرقه مذهبی را کلید می‌زند. انگلیس در پی اختلاف‌افکنی در بین شیعیان و اهل تسنن ملت بحرین را تهدید به جنگ داخلی می‌کند. ولی با هوشیاری علمای شیعه و سنی و تشکیل کمیته‌ای به نام الجنه الوحده الوطنی تفکر انگلیس برای تفرقه از بین می‌رود و عرصه بر استعمار تنگ‌تر می‌شود. این جنبش با پافشاری بر مطالبات خویش انگلیس را وارد عرصه سختی می‌کند و بریتانیا به فکر استقلال بحرین می‌افتد اما مانع بزرگ ایران وجود دارد و بحرین را جز استان چهاردهم خود می‌داند. بریتانیا از این جنبش سواستفاده کرده و آن را استقلال‌طلبانه معرفی می‌کند ولی در اصل این قیام بر ضد استعمار و فضای حاکمیت ضدقانون رژیم آل خلیفه می‌باشد. در این فضا انگلیس با ارجاع پرونده استقلال بحرین به سازمان ملل و جلب رضایت محمدرضا پهلوی و انجام یک نظرسنجی توسط دیپلمات ایتالیایی سازمان ملل اعلام می‌شود مردم خواهان استقلال هستند و در سال ۱۹۷۱ بحرین مستقل می‌شود ولی کماکان از دموکراسی و حقوق اکثریت مردم خبری نیست. در سال ۱۹۷۲ قانون اساسی جدید تصویب می‌شود که بر پایه رای مردم استوار است ولی پادشاه بحرین و نخست وزیر بحرین با زیرپا گذاشتن این قانون در سال ۱۹۷۵ مجلس را تعطیل و قانون اساسی را تعلیق می‌کنند و شروع به سرکوب معترضان می‌کنند. در سال ۱۹۸۱ قیامی مسلحانه

توسط افرادی که رژیم آنها را وابسته به روحانی شیعه هادی مدرسی و متصلبه ایران می‌داند و آن را خنثی می‌کند. در این سال با تلاش انگلیس‌ها و عربستان شورای همکاری خلیج فارس وارد فاز نظامی امنیتی می‌شود و نیروی به نام سپرجزیره تشکیل می‌شود.

۵- قیام طومار:

در بین سال‌های ۹۹-۱۹۹۴ قیام‌های خونین علیه نظام حاکم ایجاد شد و مردم طوماری با ۲۵ هزار امضا را منتشر کردند و به نظام استبدادی اعتراض داشتند. پادشاه اصلاح طلب که به دیکتاتوری منجر می‌شود:

در سال ۱۹۹۹ امیر جدید بحرین وارد قدرت سیاسی این جزیره می‌شود. شیخ حمدبن عیسی آل خلیفه با چرخشی بسیار زیاد نسبت به پدر خویش وارد گفتگو با مخالفان و در سال ۲۰۰۰ به توافق رسیدند و منشور آشتی ملی را با حضور تمامی گروه‌های مردمی بحرین به تصویب می‌رساند. این منشور دارای چند بند بسیار مهم بود که بحرین را به سمت دموکراسی واقعی سوق می‌داد:

(۱) آزادی تمامی زندانیان سیاسی و لغو تبعید تمامی رهبران و فعالان جنبش بحرین
(۲) نظام سیاسی از امیرنشین به پادشاهی مشروطه تبدیل شده و عیسی آل خلیفه از امیر به پادشاه تغییر نام می‌دهد

(۳) آزادی احزاب و گروه‌های مدنی و آزادی فعالیت‌ها دینی و مذهبی

(۴) برگزاری انتخابات مجلس شورا و انتخاب نخست وزیر قانونی با رای ملت

این منشور دوام زیادی نمی‌آورد و در سال ۲۰۰۲ یعنی یکسال بعد از اجرای آن با فشار عربستان سعودی و نخست وزیر بحرین که نماینده جریان افراطی در درون نظام

حاکم است و از سال ۱۹۷۱ تاکنون نخست وزیر بحرین است، متممی جدید به آن اضافه می شود و اختیارت ویژه‌ای به پادشاه می‌دهد که دیگر مجلس را در امور دخالت نمی‌دهد و انتصاب نخست وزیر وزرا و فرماندهی نیروهای مسلح در قدرت پادشاه قرار می‌گیرد. سیاست‌های سرکوب گرانه دولت دوباره آغاز شده و وارد فاز جدید رعب و وحشت تبعید سلب تابعیت و زندان کردن مخالفان می‌شود. سیاست های کشور های عربی به رهبری عربستان سعودی و غربی ها به رهبری آمریکا و بریتانیا در حمایت از رژیم آل خلیفه ادامه پیدا می‌کند. انگلیس بزرگترین فروشنده تجهیزات امنیتی و اطلاعاتی و ضد شورش به بحرین و ایالات متحده بزرگترین فروشنده سلاح به بحرین می باشد. عربستان سعودی و امارات نیز با اعزام نیرو در سال ۲۰۱۱ به بحرین طبق قرارداد موسوم به سپره جزیره وارد فاز جدید دخالت مستقیم در این جزیره می‌شوند و شروع به سرکوب معترضان می‌کنند و قیام مردم بحرین از حالت توده‌ای به کوچک تبدیل می‌شود. بعد از ورود عربستان بسیاری از انقلابیون کشته، دستگیر با تبعید می‌شوند.

نتیجه گیری

انقلاب اسلامی ایران مبتنی بر هویت شیعی تأثیرات زیادی از نظر رفتار و کنش انقلابی بر مردم بحرین گذاشت. هویت و مذهب مشترک، اعتقاد به تشکیل حکومت اسلامی در بخشی از معترضان و انقلابیون بحرینی حتی در سطح ولایت فقیه و مش حمایتی ایران در ابعاد مادی و معنوی از معترضان بحرینی باعث ایجاد هویت مشترک بین انقلاب اسلامی و انقلاب مردم بحرین شده است. یکی از موارد مهم در انقلاب‌ها تأثیرات سرائیتی است که رابرت گر از آن نام می‌برد که انقلاب بحرین هم بر اساس مبنای هویتی و روابطی که بین مردم این کشور با ایران وجود دارد از آن بی‌بهره

نماندند. مبنای این موضوع در تأیید انقلابیون تبعیدی بحرین در ایران است. راشدالرشد یکی از معترضان بحرینی درباره تأثیر از انقلاب ایران گفت است که انقلاب امام خمینی(ره) باعث ایجاد یک عمق استراتژیک بزرگ اسلامی در منطقه شد که مردم بحرین هم در این حرکت احیاگر سهیم شدند. حتی این نگاه در معترضان سکولار بحرینی هم وجود دارد. دکتر شهابی، انقلابی سکولار حاضر در لندن درباره تأثیرپذیری بحرین از انقلاب ایران گفت: دوره انحطاط اسلامی که از زمان تسخیر منطقه توسط اسرائیل شروع شده بود با انقلاب اسلامی پایان یافت. بر همین اساس مبنای هویتی، مبارزه طلبی و عدالت‌خواهی که در ذهن انقلابیون بحرینی وجود داشت، کمال و تمام آن در انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ ایران دیده می‌شد. در همین رابطه شیخ علی سلمان که از انقلابیون میانه‌رو بحرینی است و تنها خواستار برپایی حکومت مشروطه و قانون اساسی برای ایجاد یک حکومت قانونی و پارلمانی است درباره انقلاب اسلامی گفت است انقلاب ایران یکی از بزرگ‌ترین انقلاب اسلامی منطقه بود حتی از مصر بزرگ‌تر. این مورد آخر نشان می‌دهد حتی در بین انقلاب‌های عربی که مصر باشکوه‌ترین آن بود مردم بحرین به سال‌ها قبل رفته و مدل انقلاب ایران را انتخاب کرده‌اند که نشان از تأثیرپذیری مردم بحرین و انقلابیون آن از انقلاب ایران دارد.

منابع

- ۱- دیدیوسون، کریستوفر (۱۳۹۲)، دومینوی سقوط در خلیج فارس بیداری چهارم در خاورمیانه؟، ترجمه دکتر سید محمد هوشی سادات، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات بین المللی ابرار معاصر
- ۲- فاضلی نیا، نفیسه (۱۳۸۶)، ژئوپلیتیک شیعه، قم، انتشارات شیعه‌شناسی
- ۳- قرنی، بهجت (۱۳۹۱)، انقلاب در کشورهای عربی واکاوی ریشه و عوامل، ترجمه الهام شوشتری زاده، تهران، موسسه مطالعات بین المللی ابرار معاصر
- ۴- کامران، حسن (۱۳۹۳)، بررسی روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس از منظر تئوری سازه‌انگاری، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال چهاردهم، شماره ۳۳
- ۵- اکبری کریم آبادی، نورالدی (۱۳۹۱)، تحلیل تحولات کشورهای عربی خاورمیانه و شمال آفریقا از منظر نظریه سازه‌انگاری، مجله علوم اجتماعی، شماره ۵۹
- ۶- هادیان، ناصر (۱۳۸۲)، سازه‌انگاری از روابط بین‌الملل تا سیاست خارجی، فصلنامه سیاست خارجی، سال هفدهم، زمستان.
- ۷- بیگی، مهدی (۱۳۸۹)، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی بحرین)، دانشگاه امام صادق، چاپ دوم
- ۸- آجیلی، هادی (۱۳۹۲)، آسیب‌شناسی قیام مردم بحرین در قالب جنبش‌های اجتماعی نوین، فصلنامه مطالعات بیداری اسلامی، سال دوم، شماره چهارم
- ۹- امیر عبداللهیان، حسین (۱۳۹۰)، ناکامی طرح خاورمیانه بزرگ و خیزش بیداری

اسلامی در جهان عرب (بحرین). پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران

۱۰- رهبر، عباسعلی (۱۳۹۴)، قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی، پژوهش

راهبردی سیاست، سال چهارم، شماره ۱۴

۱۱- اسدی، علی اکبر (۱۳۹۰)، بحران بحرین تعارض رویکردهای منطقه ای، فصلنامه

رهنامه سیاست‌گذاری، سال دوم، شماره دوم

۱۲- فرازمند، محمد (۱۳۸۹)، انتخابات پارلمانی بحرین، ماهنامه رویدادها و تحلیل‌ها،

شماره ۲۵۰، وزارت امور خارجه

۱۳- دفتر مطالعات سیاسی و بین‌الملل (۱۳۸۸)، کتاب سبز بحرین، تهران، انتشارات

وزارت امور خارجه

۱۴- عمادیدی، سیدرضی (۱۳۹۴)، بیداری اسلامی در بحرین، تهران، موسسه فرهنگی

هنری مرکز اسناد انقلاب اسلامی

۱۵- جان ال اسپوزیتو (۱۳۷۲)، جنگ خلیج فارس جنبش‌های اسلامی و نظم نوین

جهانی، ترجمه م ضیایی، دانش سیاسی، پیش شماره سوم

۱۶- مجیدی، حسن (۱۳۹۵)، راهبرد جمهوری اسلامی ایران در قبال تحولات بحرین از

منظر نظریه سازه‌نگاری، فصلنامه شیعه‌شناسی

۱۷- المنطلقات و الاهداف مجلس التعاون لدول الخلیج سایت شورای همکاری خلیج

فارس به آدرس: <http://www.gcc.sg.org>

18-Adler-Alfred(2005).Communitarian International Re-
lations:The Epistemic Foundation of international relation.
London-Newyork. Routledge.

19-Nakhleh email,2011,Bahrain:political development in
modernizing society, London:Lexington books.

20-Mclean,lain,1996,concise dictionary of politics,oxford university press.

21-Hafer kai,2011,introduction:mass media,politics and society in the maddle east, Cresskill and new jersi,Hampton press inc.